

Milijon evrov prihranka za pet sekund de

Projekt Varčni kuhar Preizkus, kaj pomeni za odpad hrane, če človek danes označi, kaj bo jedel jutri

V Sloveniji ne manjka inovativnih idej, sposobnih ljudi in infrastrukture, le vse skupaj je zelo razpršeno. Če bi se potrebe, povpraševanje in danosti srečale v isti točki, bi se lahko zagnal marsikateri posel in uresničil marsikateri projekt, je prepričan aktivni državljani Tomaž Pangeršič, ki to misel poskuša razviti v praksi. Z IT-strokovnjakom Tomažem Hrenom sta zasnovala orodje za zmanjševanje odpada hrane v prehranskih obratih. Uspešno, kot se je pokazalo.

JANA ZUPANČIČ GRAŠIČ, besedilo

JOŽE SUHADOLNIK, fotografija

V Evropski uniji odvržemo skoraj tretjino pridelane hrane, kar ni le velik ekološki in finančni problem, temveč tudi kazalec, da je z našo družbo nekaj hudo narobe, orodje Varčni Kuhar za zmanjševanje odpada hrane v celotnem javnem sektorju pa je morda majhen, toda zelo učinkovit korak na poti k reševanju te problematike, pravi Tomaž Pangeršič. Čeprav samo orodje ni nič zapletenega, bi utegnili dati prijemljive rezultate – tako v spremembi navad ljudi, ravnanju z okoljem kot, ne nazadnje, v številkah. Pangeršič ga je zastavil takole: »Vsi prehranski obrati – v šolah, zavodih, javnih podjetjih, vojašnicah ... – imajo določeni tedenski jedilni list in ponavadi so na izbiro dva do štirje meniji. Na mestu za prevzem hrane bi namestili zaslon na dotik, na katerem je prikazan meni za naslednji dan. Uporabnik ponavadi že ve, kaj bi jedel, in to tudi označi. Glavni kuhar tako dobi izjemno natančno informacijo, koliko obrokov katerega menija bo treba pripraviti, in lahko natančno naroči sestavine, s čimer se odpad zmanjša na minimum, nezamisljivo pa je tudi strošek: menz je v slovenskem javnem sektorju najmanj tisoč, in če vsaka prihrani le kilogram hrane na dan, to pomeni tona hrane na dan, 250 ton na leto. Če kilogram hrane ovrednotimo po tri evre, to pomeni skoraj milijon evrov prihranka, in to za nič oziroma pet sekund razmisleka!«

KDO JE?

Tomaž Pangeršič je zaposlen v zasebnem podjetju, ki se ukvarja zlasti z logističnimi rešitvami. Zase pravi, da je aktivni državljani, ki meni, da se lahko družba začne spreminjati na bolje – da postane aktivna, angažirana in trajnostno naravnana –, če se spremeni njen osnovni člen: človek. Sam to poskuša spodbuditi z različnimi projekti. O njih je najprej veliko teoretiziral in pisal – zlasti za Delo revolt in za-misli.si – , zdaj, meni, je čas tudi za prenos v prakso. Tehnologija nam, pravi, lahko pri spreminjanju navad in pozitivnih učinkih na družbo precej pomaga – če je seveda zastavljena tako, da mi upravljamo njo, ne ona nas. Rad bi vstopil v politiko, a ne kot obraz, ampak z družbeno angažiranimi projekti – idej zanje ima polno malho, pri čemer majhnost Slovenije vidi kot prednost: »Smo majhen, fleksibilen sistem z vsemi danostmi, kar omogoča hitrejšo spremembo kot pri kakem večmilijonskem narodu. Le pesimizma se moramo znebiti in začeti ustvarjati.«

Kot je dejal, je uporaba orodja zelo preprosta, omogoča pa tudi nadgradnjo – da je na primer izbiro menija mogoče potrditi po intranetu, spletu, mobilnikih ... Da osnovna različica deluje tehnično brezhibno, se je Pangeršič prepričal med njegovim nekajdnevним testiranjem v restavraciji Sodexo na Inštitutu Jožefa Stefana, seveda pa so ga zanimali tudi odzivi ljudi na tablico. Že drugi dan je kosilo za prihodnji dan označila tretjina jedcev v menzi, dan pozneje skoraj polovica (47 odstotkov), tretji dan več kot polovica (54 odstotkov), dan pozneje 46 odstotkov, pri čemer jih soavtor projekta ni več aktivno pozival k sodelovanju, zadnji dan pa se sploh ni več oglašal – orodje je uporabila tretjina petkovih jedcev. »Iz teh podatkov je razvidno, da bo pri uvajanju tega orodja zelo pomembno spodbujanje kuhinje, a podatek, da je v tako kratkem času začela sodelovati skoraj polovica vseh udeležencev, je vsekakor uspeh – sodelovanje uporabnikov je namreč ključnega pomena za delovanje orodja in optimalne učinke. Dejstvo pa je tudi, da je spreminjanje človekovih navad tek na dolge proge, zato takšnih novosti ni mogoče uvesti na hitro,« je dejal Pangeršič.

Sodelovanje se splača

Ker so orodje preizkušali tako kratek čas, sprememb v sami kuhinji niso mogli oceniti, poleg tega večji prehranski obrati oziroma delilnice živila naročajo (najmanj) teden dni vnaprej. »Res je, da imamo že tako ali tako veliko ukrepov, da je odpad hrane čim manjši, sem pa prepričan, da bi s tem orodjem še več prihranili, saj bi nam zagotovilo še točnejše informacije,« pravi vodja delilnice Sodexo na IJS Barbara Cotman. »Mislim, da gre za super sistem, tudi gostje so ga dobro sprejeli,« je ocenila. Sodelovanje, ki je prostovoljno in torej ne zahteva registracije, se namreč uporabniku splača – ne sicer z nižjo ceno malice, kar je v zameno za pritisk na zaslon želelo manjše število uporabnikov, podobne odzive pa avtor doživlja že od začetka predstavljanja svoje ideje –, saj dobi zeleno jed ne glede na to, kdaj pride v menzo (ponavadi sicer hitro zmanjka določenih jedi), prav tako si lahko izbere svojo kombinacijo jedi. Učinek v ku-

»Menz je v slovenskem javnem sektorju najmanj tisoč, in če vsaka prihrani le kilogram hrane na dan, to pomeni tona hrane na dan, 250 ton na leto. Če kilogram hrane ovrednotimo po tri evre, to pomeni skoraj milijon evrov prihranka.«

hinji je minimalen odpad hrane, s čimer se nižajo tudi stroški za energijo, predelavo bioodpadkov, kar lahko kuhinja povrne uporabniku; z zvišanjem kakovosti hrane, ohranjanjem cene kljub podražitvam živil ... »Šolske kuhinje bi, na primer, prihrank lahko namenile za financiranje prehrane otrok, ki si kosila ne morejo privoščiti,« razmišlja aktivni državljani. »In čeprav po šolah večinoma ponujajo en sam meni, bi se otroci s potrditvijo, da bodo prišli na kosilo prihodnji dan, učili odgovornosti, posredno pa postajali tudi ekološko ozaveščeni.«

Če bi sistem uporabljali globalno, bi vplival tudi na samo družbo in ekosistem. »S tem ko bi EU zmanjšala odpad hrane, bi se zmanjšal vpliv na okolje – manj pesticidov, manj porabljene energije –, prednaročanje s sodobno informacijsko tehnologijo pa bi pripomoglo tudi k reševanju problemov na ravni trgovin in preskrbe potrošnikov z osnovnimi živili, saj omogoča neposredno komunikacijo med potrošnikom in proizvajalcem oziroma trgovcem. Poleg tega je njegov velik potencial v pozitivnih spremembah vedenja, ki jih prinese. Spodbujanje zavedanja in odgovornosti na mikroravni že pri osnovnih opravilih, kot je prehranjevanje, namreč lahko povzroči spreminjanje družbenega sistema na splošno, saj je jasno, da prave in učinkovite spremembe prihajajo vedno od spodaj navzgor,« je prepričan Pangeršič.

Brezposelnost = množica znanja

Projekt Varčni kuhar je sicer le del veliko večjega informacijskega projekta Sistem treh informacijskih točk, ki ga razvija Pangeršič. Sestavljajo ga tri osnovna informacijska vozlišča: kadrovska, infrastrukturna in idejna informacijska banka. »V osnovi gre za logiko združevanja več informacijskih točk v eno, kar omogoča hiter in učinkovit pregled informacij, namenjen pa je plemenititvi idej, znanja in obstoječega materialnega kapitala, s čimer bi lahko zagnali gospodarstvo.« Kot je dejal, brezposelnost vztrajno narašča in

vse kaže, da bo tako še nekaj časa, zato je treba enega najhujših problemov nemudoma rešiti. »A tokrat pogledajmo na brezposelnost kot na kadrovske potencial, kot na množico znanja, ki ga lahko plemenitimo. Predlagam, da del zavoda za zaposlovanje preoblikujemo v aktivno kadrovske informacijske banko – KIB, v katero bi vključili brezposelne, ki so pripravljene aktivno sodelovati. Tako dobimo aktivno in zdravo kadrovske bazo. Vsak bi v informacijski banki navedel zgolj znanje, poklic in sposobnosti, torej brez imen, spola, osebnih podatkov, le kontaktno kodo, s čimer bi država in predvsem aktivna družba skupaj z gospodarstvom dobili natančne informacije o kadrovskega potencialu, ki bi ga lahko zato tudi optimalno izrabili.«

Neuporabljen = strošek

Druga informacijska točka bi bila infrastrukturna informacijska banka (INiB), v kateri bi država in zasebniki delili informacije o svojem neizkoriščenem oziroma neuporabljenem kapitalu, ki je zaradi tega zgolj strošek – zemljišča, stavbe, naprave ... »Številni lastniki gozdov v Sloveniji sploh ne vedo, kako svoj kapital oplemenititi, tudi izposoja kmetijskih in industrijskih strojev, kar je primer optimalne izrabe produkcijskih sredstev, je pri nas znanstvena fantastika! Oddaja se izredno malo kmetij, po drugi strani pa je veliko zapuščenih in tako že desetletja izgubljajo svoj potencial. To

veliko pove o naši miselnosti in treba jo je čimprej spremeniti,« je prepričan ljubljaničan, ki postreže s primerom: »Lastniki, ki lesnega kapitala ne znajo plemenititi, lahko uporabno biomaso vložijo kot osnovni kapital v start-up podjetje – kader zanj najdejo v kadrovske informacijske bazi, prostore v bazi neizkoriščene infrastrukture. Lastnik gozda lahko postane lastnik novega podjetja oziroma ima druge lastniške opcije, lahko pa svojo biomaso preprosto podari ...«

Banka, polna idej

Tretji del sistema predvideva idejno informacijsko banko (IB), ki bi na enem mestu združevala ideje, predloge, znanje in informacije kreativnih posameznikov, inovatorjev, strokovnjakov. Ti premorejo rešitve iz svojega okolja, ki bi jih lahko v sodelovanju s celotno družbo oplemenitili, tudi uresničili, medtem ko zdaj številni njihovi načrti in projekti ostajajo neuresničeni, saj so informacije preveč razpršene, zato nepregledne in slabo izkoriščene. Če bi sistem idejne banke – ideje bi sicer zaradi varnosti podatkov avtorsko zavarovali – delovali, ker bi ga ljudje vzljubili in se zavedali njegove funkcije, bi se tu kmalu nabralo veliko presežnih idej, ki bi jih lahko ponudili tudi tujim podjetjem in državam, saj bi z dobrimi rezultati postali nadvse privlačni za investitorje, je prepričan Pangeršič.

PARTNERSTVO ZA OKOLJE

Evropski projekt LIFE 10 INF/SI/136 Ločujmo odpadke vodi družba Slopak, d. o. o., partner je Delo, d. d. Vrednost projekta je 671.558 €. Partnerja Slopak, d. o. o. in Delo, d. d. sofinancirata 51 % (342.495 €). Evropska unija s podporo finančnega mehanizma LIFE+ sofinancira 49 % (329.063 €).

Na vprašanja o ločevanju odpadkov in varovanju okolja bomo z veseljem odgovorili tudi v Nedelu. Pošljite jih na naslov nedelo@delo.si (zadeva: varovanje okolja)

la!

»Primer: država spodbuja upokojene državljane, tudi prek civilnih pobud, naj ji prek IB sporočijo, ali imajo potrebo po negi na domu in kolikšen delež so zmožni plačati. Na podlagi zbranih informacij bi lahko presodili, v kateri regiji bi lahko uspešno naredili start-up socialno podjetje, ki bi skrbelo za nego starejših. Kadrovskega potenciala črpamo iz KIB, v INiB pa poiščemo neizkoriščen objekt, ki bi ga lahko oživili.«

Različni motivi

»Ali pa primer Varčnega kuharja: avtor ideje se lahko odloči, ali bo projekt javno dostopen ali avtorsko zaščiten. Ideja se je srečala z brezposelnim, združila sta sile in ustvarila produkt. Če bi država idejo ocenila za dobro, ima več možnosti: lahko ustanovi start-up podjetje, najde primeren kader iz kadrovske banke in primerno infrastrukturo iz INiB. V tem primeru lahko avtorju ideje ponudi delež v novem podjetju ali pa le delež od prodaje orodja – to je stvar dogovora. Če država ne najde možnosti za start-up in se ji ideja vseeno zdi dobra ter bi jo želela uveljaviti v javnem sektorju, pa bo pripravila razpis. V tem razpisu bo obvezala izbranega izvajalca, da bo določen delež od prodaje orodja namenil avtorju ideje. Gre za vzajemno korist avtorja, izvajalca, države in na koncu tudi družbe,« je prepričan Pangeršič.

Kot pravi, je zelo pomembna motivacija in v tej vlogi vidi predvsem medije. »Ti bi lahko spodbujali čut za družbeno odgovornost in skupaj s pozitivno naravnano državno propagando pomagali prebuditi družbo in morda tudi menjati negativne miselne vzorce. Motivirajmo ljudi, da bodo sodelovali, in vse informacije, ki bi prihajale v eno točko, posredujmo vsem strokovnim institucijam za spodbujanje gospodarstva, tiste javnega značaja pa nazaj k družbi, civilnim pobudam, gibanjem. Za nekoga je motiv družbena ozaveščenost, za drugega udeležba v deležu, recimo ideja v zameno za delež ali zaposlitev v novem podjetju.«

Čakajoč na vodilne

Sistem se po njegovem lahko vzpostavi v izredno kratkem času, in to na že obstoječi infrastrukturi. »A pogoj je popolna apolitičnost, tako da bi morala sistem namesto politike vzdrževati oziroma povezovati strokovna institucija za gospodarski razvoj skupaj z IJS in univerzami,« je prepričan (aktivni) državljan Pangeršič. Žogico je zdaj vrgel politiki. »Oba projekta sem posredoval vladi, predsedniku republike, ministrstvu za kmetijstvo in okolje. Menim, da bi lahko celoten sistem vzpostavili za nekaj deset tisoč evrov, in prepričan sem, da bi vsi imeli nekaj od tega. Sistem treh informacijskih točk namreč ne pomeni le velikanske informacijske banke za državo, temveč na splošno za družbo, civilne iniciative, gibanja, ki bi tako lahko počasi prevzeli pomembno vlogo tudi pri samem gospodarskem razvoju. Njegova univerzalnost združuje družbo in omogoča enotno delovanje ne glede na ideologijo, spol, religijo. Še več, menim celo, da lahko družba s pomočjo tehnologije ustvari univerzalni sistem, ki se je zmožen konstantno regenerirati in se tako uspešneje prilagajati danim razmeram in potrebam.«